

Klimaat en sociale rechtvaardigheid

- passie en pijn -

16 april 2023

Voorgangers: Marjolein Tiemens-Hulscher, Einar Sies, Cokkie van Santen

Proloog: [Aarde](#) (Boudewijn de Groot)

Lied: Kom schepper, Geest

Inleiding

Kom Schepper, Geest, we loven je om de passie en de pijn, om verlangen dat weerklinkt. Voor mij zijn dit wezenlijk emoties als het gaat om de natuur, de aarde, de schepping en hoe we daar mee omgaan. Passie en liefde voor de natuur, voor de zalm die opspringt, de nachtegaal die zingt, de verwondering voor schoonheid, maar ook ontzag voor de verwoestende krachten, de stormen, vulkaanuitbarstingen, aardbevingen. En juist die passie zorgt tegelijk voor de pijn, zoals ook doorklinkt in het lied Aarde van Boudewijn de Groot. Pijn als schoonheid vernietigd wordt, als zoveel planten en dieren met uitsterven worden bedreigd. Pijn als mensen door klimaatverandering hun huis en leefomgeving moeten verlaten, pijn bij de gedachte de onze kinderen en kleinkinderen wellicht op een Aarde zullen wonen die veel minder leefbaar zal zijn.

We loven je om de passie en de pijn, verlangen dat weerklinkt. Verlangen naar een wereld van heilheid, vrede en gerechtigheid. We lóven je om de passie en de pijn, want die houden ons gaande, die geven ons hoop, om dat verlangen werkelijkheid te maken. De ets Aarde mijn aarde, van Thea Koot die u voor op het boekje ziet, verbeeldt voor mij die passie en pijn. Je kunt er een wanhopige mens in zien, die, afgescheurd van de natuur, zich afvraagt, 'Aarde, Aarde, wat hebben we je aangedaan. Maar met een beetje goede wil kun je er ook een juichende mens in zien. Een mens die een lofzang zingt op de schepping en de Schepper, zoals Franciscus van Assisi deed in wat we nu kennen als het Zonnelied. In dit lied of gebed brengt heel de schepping lof aan God, Schepper van hemel en aarde. En wij mensen zingen daar als deel van de schepping in mee. Ik lees het vanmorgen als een gebed.

Gebed

*Allerhoogste, almachtige goede Heer,
van U zijn de lof, de roem, de eer en alle zegen.
U alleen, Allerhoogste, komen zijn toe
en geen mens is waardig uw naam te noemen.*

*Wees geprezen, mijn Heer, met al uw schepselen,
vooral door broeder zon
die de dag is en door wie Gij ons verlicht.
En hij is mooi en straalt met grote pracht;
van U allerhoogste, draagt hij het teken.*

*Wees geprezen, mijn Heer, door zuster maan en de sterren.
Aan de hemel hebt Gij ze gevormd, kostbaar en mooi.*

*Wees geprezen, mijn Heer, door broeder wind
en door de lucht, bewolkt of helder, en ieder jaargetijde,
door wie Gij het leven van uw schepselen onderhoudt.*

*Wees geprezen, mijn Heer, door zuster water
die heel nuttig is en nederig, kostbaar en kuis.*

*Wees geprezen, mijn Heer, door broeder vuur
door wie Gij voor ons de nacht verlicht;
en hij is mooi en vrolijk, stoer en sterk.*

*Wees geprezen, mijn Heer, door onze zuster moeder aarde
die ons voedt en leidt,
en allerlei vruchten voortbrengt, bonte bloemen en planten.*

*Wees geprezen, mijn Heer, door hen die omwille van uw liefde
vergiffenis schenken, en ziekte en verdrukking dragen.
Gelukkig wie dat dragen in vrede,
want door U, Allerhoogste, worden zij gekroond.*

*Wees geprezen, mijn Heer, door onze zuster de lichamelijke dood,
die geen levend mens kan ontvluchten.
Wee hen die in doodzonde sterven;
gelukkig wie zij in uw allerheiligste wil vindt,
want de tweede dood zal hun geen kwaad doen.*

Prijs en zegen mijn Heer, en dank en dien Hem in grote nederigheid.

Lied: Een schoot van ontferming

Lezing: Psalm 41 vrij

Lied: Er schreeuwt een mens onrecht

Lezing: [Marcus 4](#): 26-20

Lied: Aarde, deze (alleen refrein)

Overweging

Het lijkt als de dag van gister, maar het is alweer bijna tien jaar geleden dat onze zoon, hij was toen elf, naar de dvd planet earth keek. Vol verwondering ging hij op in de mooie beelden van de rijke en prachtige natuur op Aarde. In de film wordt verteld over de samenhangen in de natuur, hoe soorten met elkaar samenwerken en afhankelijk van elkaar zijn. Daarin wordt duidelijk dat de natuur niet alleen mooi is, maar ook zijn rauwe kanten heeft, die van eten en gegeten worden, van verwoestende krachten van stormen, overstromingen en droogte.

In de film komt ook de invloed van de handel en wandel van de mens op de natuur ter sprake en die blijkt vernietigend. We zien de struggle of life van de ijsbeer, die door het smeltende ijs zakt als die jaagt op een prooi. De film eindigt met de boodschap dat, als we doorgaan met het verbranden van fossiele brandstoffen, de ijsbeer over 25 jaar uitgestorven zal zijn.

Toen de film afgelopen was bleef mijn zoon lang stil. Op zijn gezicht wisselden passie en pijn zich af. Uiteindelijk zei hij: "Mamma, redden we dat?" Zijn vraag raakte me tot in het diepst van mijn ziel. Wat zeg je dan als moeder? Ik dacht niet alleen aan de toekomst van de ijsbeer, maar ook aan die van al die andere soorten die bedreigd worden met uitsterven. Ik dacht aan zijn toekomst, maar ook aan die van alle kinderen en van de volgende generaties. Ik dacht aan al die mensen die nu al de gevolgen van de klimaatverandering aan den lijve ondervinden, terwijl zij er zelf nauwelijks aan hebben bijgedragen.

In mijn antwoord op zijn vraag kwam ik niet verder dan, "Ik hoop het" en heb hem toen uitgelegd waarom we geen auto hadden en op de fiets op vakantie gaan. Daar klaarde zijn gezicht van op. "Wij kunnen dus zelf iets doen om de ijsbeer te helpen!", was zijn conclusie. Er is dus hoop.

Ja, er is hoop. Want hoop is dat je de mogelijkheden, die zich voordoen, omarmt.

We zijn nu bijna tien jaar verder, maar ondanks die hoop is het vertrouwen in de toekomst van onze

zoon, en van zoveel andere jongeren, maar ook ouderen, niet groot. Laatst zei hij tegen mij: 'Mam, ik weet niet of jij wel oma wordt.'

Dat gebrek aan vertrouwen wordt gevoed door overheden en bedrijven die nalatig zijn en problemen voor zich uitschuiven. Die kiezen voor eigen kortetermijnbelang. Die de toekomst en de veiligheid van burgers in de waagschaal stellen, en de rechter er aan te pas moet komen om de overheid zich aan zijn eigen afspraken te laten houden. Daarom zitten er elke keer weer meer mensen, jong en oud, hand in hand, op de A12 hier in Den Haag. Dat doen ze niet voor hun lol. Ze doen dat voor klimaatrechtvaardigheid, voor een systeemverandering, voor hun dromen, hun toekomst en die van hun kleinkinderen. Ze doen het voor een leefbare aarde.

Klimaatrechtvaardigheid gaat ook over onze eigen rol, bijdrage, schuld en verantwoordelijkheid. Het is een ongemakkelijke werkelijkheid die we in de ogen moeten kijken. 'De waarheid is dat ik mij schaam en schuldig voel te leven in een heelal, van zoveel pralende rijkdom en bittere armoede,' lezen we net in de Psalm met de woorden van Huub Oosterhuis. Ik denk dat veel van u, net als ik, dit schuldgevoel delen en daarmee worstelen.

We zijn schuldig, aan klimaatverandering, de ecologische crisis, medeverantwoordelijk, alleen al omdat we in het rijke deel van de wereld leven, omdat we deel zijn van een economisch systeem dat is gebaseerd op oneindige groei, gericht op meer en meer productie, consumptie en eigengewin, en verslaafd aan fossiele brandstoffen. Een economisch systeem dat kwetsbare en arme mensen uitbuit, niet alleen in de ontwikkelingslanden maar ook hier. Daar deel van zijn, dat voelt ongemakkelijk, dat schuurt.

Aan wat gebeurd is kunnen we niks meer veranderen. Maar we kunnen ons wel richten op de toekomst. Een toekomst waarin de bodem, het water en de lucht weer schoon zijn en wemelen van kruipende, zwemmende en vliegende schepselen. Klimaatrechtvaardigheid betekent dat we de problemen niet doorschuiven naar de volgende generaties of de derde wereldlanden, maar dat we andere, rechtvaardige, keuzes moeten maken.

Veel mensen hebben hun levensstijl al rigoureuus of in kleine stapjes aangepast. En al voelt dat soms als vechten tegen de bierkaai, omdat de grote veranderingen zo traag gaan, toch moeten we niet denken dat dit alles de wereld niet zal veranderen. Paus Franciscus bemoedigt ons in de encycliek *Laudato si'* door te zeggen dat er van deze handelingen in de maatschappij een weldadigheid uitgaat die meer vruchten voortbrengt dan je op het eerste gezicht ziet. Want zij brengen binnen de schoot van de Aarde een beweging tot stand die steeds meer de neiging heeft zich, soms onzichtbaar, uit te breiden. De zaaier zaait en het zaad ontkiemt en schiet op, zonder dat hij weet hoe. Het gebeurt in het verborgene. Maar de tijd voor de oogst komt. Laten we oog hebben voor de rijke oogst die er al is.

Kijk naar de energiecoöperaties voor schone energie die door bewoners zijn opgezet, repaircafés, kringloopwinkels, buurttuinen, voedselbossen, voedselcoöperaties, de StadsOase Spinozahof waar u vanmiddag naar toe kunt gaan. Het zijn allemaal initiatieven die klein zijn begonnen en mensen met elkaar en met de natuur verbinden. Deelnemen aan deze nieuwe vormen van gemeenschap geeft het leven zin, vreugde en diepgang. Je draagt bij aan iets positiefs. Je zaait schoonheid, geen vernietiging en vervuiling. Al deze initiatieven kun je zien als kantelpunten van hoop. Zolang er zulke initiatieven zijn, zal het verlangen naar een nieuw, rechtvaardig gezicht van de Aarde blijven leven.

In het Zonnelied zingt Franciscus van Assisi over Zuster Moeder Aarde die ons voedt en leidt, en verscheidene vruchten voortbrengt met kleurrijke bloemen en kruiden. Iets van dezelfde strekking lezen we in het evangelie. Het zaad kiemt en schiet op, zonder dat de zaaier weet hoe. Vanzelf draagt de aarde vrucht. De aarde zorgt dus voor ons, wij niet voor haar! Wat betekent dat voor onze houding tot de natuur, tot de niet menselijke schepselen?

We zullen moeten begrijpen dat onze verhouding met de niet-menselijke natuur ingrijpend moet veranderen. Dat wij moeten leren onszelf te gedragen als verantwoordelijke leden van het huishouden dat wij met alle andere schepselen vormen. Een gezamenlijk huishouden in ons gemeenschappelijk huis. We hebben de neiging om ons belangrijker te vinden dan de planten en de dieren. Maar getuigt dát nu juist niet van arrogantie? Als de mens van de Aarde zou verdwijnen gaat het leven wel door. Maar als bacteriën of insecten verdwijnen dan stort het web van leven als een kaartenhuis in elkaar.

We zullen moeten leren om onze arrogantie opzij te zetten en ons bewust te worden van onze plaats, onze rol, onze taak in de huishouding van de Aarde. We moeten weer meer humus worden, de houding van humility aanleren; bescheidenheid, nederigheid, dienen. Prijs en zegen mijn Heer en dank en dien hem in grote nederigheid.

Jezus zelf heeft ons die dienende houding voorgeleefd. Hij kwam op Aarde, niet om gediend te worden, maar om te dienen. Met Witte Donderdag stelde hij ons nog een voorbeeld door letterlijk op de knieën te gaan, om de voeten van de leerlingen te wassen. Die nederigheid, die dienstbaarheid waren de leerlingen niet gewend, dat zijn wij niet gewend. Maar we moeten het leren.

Natuurlijk hebben planten, dieren en mensen verschillende posities, taken en verantwoordelijkheden in het huishouden, maar zij hebben ook iets gemeenschappelijks: zij zijn allemaal een uitdrukking van Gods goedheid, liefde en wijsheid. Ze hebben allemaal een waarde in zichzelf. Daarom verdienen zij eerbied en zorg. Niet vanwege het nut dat ze hebben, maar om het simpele feit dat ze bestaan en hun en onze schepper dat bestaan blijkaar gewild heeft en het goed is.

Dat vraagt om een houding van liefdevolle aandacht, compassie, voor alle schepselen, de zon en de maan, de wind en het water die onze broeders en zusters zijn, onze naasten, en leven met ons in ons gemeenschappelijk huis, Moeder Aarde. Jezus leerde ons deze houding toen hij ons uitnodigde te kijken naar de lelies op het veld en de vogels in de lucht.

De mens is ingebed in de moederschoot van de Aarde en deint mee met de getijden. We hoeven de natuur niet te controleren en te beheersen om in onze behoeften te voorzien. De Aarde zorgt voor ons. Wij mogen erop vertrouwen dat als wij de Aarde goed dienen en leefbaar houden, we volop zegen mogen verwachten.

Lied: De boom is de aarde dankbaar

Voorbeden (slotgebed uit de encycliek 'Laudato si')

Almachtige God.

u bent aanwezig, in heel het universum

en in de kleinste van uw schepselen.

Teder omarmt u alles wat bestaat.

Bij u leggen we onze gebeden neer.

Stort de kracht van uw liefde in ons uit,
zodat wij leven en schoonheid beschermen.

Vervul ons met vrede,
zodat wij als broers en zussen leven
en niemand kwaad doen.

God van de armen,
help ons te herstellen
wat op deze aarde in de steek gelaten en vergeten is,
maar wat in uw ogen zo kostbaar is.

Genees ons,
zodat wij de wereld beschermen
en niet uitbuiten,
zodat wij schoonheid zaaien
en niet vervuiling en vernietiging.

Raak de harten aan
van hen die enkel winst zoeken
ten koste van de armen en de Aarde.
Leer ons de waarde van elk ding te zien,
zodat wij vol verwondering tot bezinning komen
en gaan inzien dat wij,
op onze weg naar uw oneindig licht,
diepgaand verbonden zijn met alle schepselen.

Dank dat u elke dag met ons bent.
Bemoedig ons alstublieft in onze strijd
voor rechtvaardigheid, liefde en vrede.

We leggen ook aan u voor wat is opgeschreven in het voorbedenboek.
- Voor Huub Oosterhuis, die ons zoveel gegeven heeft. Dat hij rust in vrede.

Amen

Tafellied: Het brood in de aarde

Breken en delen

Zegenwens

Dankbaar zijn wij voor de vruchten van de aarde, voor het brood dat ons lichaam voedt en ons verbindt met de aarde en met elkaar. Dankbaar zijn we ook voor uw woord, voedsel voor onze ziel, uw woord dat ruimte schept, toekomst wij licht land. Waar gerechtigheid als rivieren stroomt, waar de wijnstok bloeit, tegen klippen op. Even is het waar en dan is het weg. Toon mij niet vergeefs wat mijn ziel verlangt, geef dat ik volhard in úw vergezicht.

Daarvoor vragen wij uw geestkracht en zegen

Moge ons Hart zeggingskracht hebben in dat wat we doen
Moge onze handen doorstroomd zijn met de daadkracht van uw liefde
Moge onze voeten gesterkt zijn, om harte-wegen te gaan, dwars tegen gewoontes en krachten in.
Mogen onze ogen de schoonheid van de wereld zien
en de heilige vlam in ieder mens en in al wat leeft.
Moge onze stem de luister van de Aarde bezingen
en zich uitspreken over onrecht.
Moge ons hart vol van vertrouwen zijn dat de levende
een nieuwe toekomst baart
waar liefde alles en in allen is.

Laten we gaan in Vrede.

Slotlied: In de hemel onze vader